

Azt hiszem, még érdemes lenne kitérni arra, hogy – mint említettük – tibetológus volt, s bár nagyon kevésé tudjuk, hogy pontosan mit is csinált, mégis eszünkbe juthat az, hogy a tibeti buddhizmus – s általában maga a buddhizmus is –, borzasztóan leegyszerűsítve fogalmazva most, a létezését valamiféle szenvedésnek tartja, amelyből ki kell lépni és amelytől meg kell szabadulni. Értelmezhetjük az életét, az életművét ennek a fényében? Hatott-e ez rá, vagy valami egészen mást érthetünk meg abból, ami számára a tibetológiában fontos volt?

Tábor Ádám: A *Szív* című versében – legalábbis én – nagyon érzem a tibeti *Halottaskönyv* szellemiségét. Nem az irodalmi hatását, hanem egy valóban belső élményt, hogyan kell az embernek viszonyulnia ahhoz a pillanathoz, amikor eljön a halála. Nem tudom, hogy ezt a mai befogadók mennyire tudják, de a múlt század közepén, amikor a tibeti felkelés leverése után a dalai láma emigrációba vonult, az egész Nyugaton – Európában és Amerikában is – nagyon elterjedté vált a progresszív értelmiség körében a tibeti buddhizmus. Ez egy szűk körben Magyarországon is így volt. Szerb Jancsi is először Hamvas Béla fordításában, interpretálásában olvasta a tibeti *Halottaskönyvet*, s például Hajas Tibor egy egész – drámai, sőt nagyon tragikus és erős – performer-életművet épített eköré. Először Szerb Jánosra is kvázi költőként és emberként hatott. Később én lepődtem meg a legjobban, amikor megtudtam, hogy komolyan tibetisztikával kezdett foglalkozni, majd még később komoly orientalistáktól hallottam – még élt, a nyolcvanas években –, hogy hallatlanul kiválóan dolgozik és Bécsben már nagy elismertségnek örvend a szakmájában (körülbélül harmincöt éves volt ekkor). Jancsi azt is mesélte nekem egyszer, hogy járt Indiában és találkozott a dalai lámával is.

Györe Balázs: Amikor meghalt, a tibetológusok Kiotóban meggyászolták. A mamája – aki két-három évvel élte túl – még a halála után létrehozta a Szerb János Alapítványt, amely több tibeti tárgyú könyvet is megjelentetett, legutóbb Kerényi Béla kötetét a tibeti buddhista imázszlók történetéről.

VÁRI György

Lauri Pilter

FELEJTKEZZÉK EL RÓLAM AZ ÉN JOBKKEZEM

– részlet a *Sárkányfelhő* című regényből

*Babilon folyóvizeinél, ott ültünk és sírtunk,
mikor a Sionról megemlékezünk.*

*A fűzfákra, közepette, oda függesztettük hárfáinkat,
Mert énekszóra nógattak ott elfogóink, kínzóink
pedig víg dalra, mondván:*

*Énekeljete nekünk a Sion énekei közül!
Hogyan énekelnök az Úrnak énekét
idegen földön?!*

*Ha elfelejtkezem rólad, Jeruzsálem,
felejtkezzék el rólam az én jobbkezem!
(Zsoltárok: 137, 1–5.; Károli Gáspár ford.)*

Lea Kafka születésnapja arra a napra esett, amelyen James Joyce regénye, az *Ulysses* játszódik, a Joyce-rajongók a főszereplő neve után *Bloomsday*-nek nevezik. Enyhe, kora nyári nap volt. Lavran, a norvég keresztnevű, tizennyolc éves egyetemista bizonyos mértékig Joyce-rajongó volt: volt egy amerikai rokonaitól kapott szürke, puha kötésű *Ulysses*-kiadása, és egy puha kötésű eszélyűjteménye, amely a regény tizennyolc fejezetét tárgyalta. Születésnapja alkalmából egy zsidó család jött vendégségbe Lea Kafkához, elhunyt apja ismerősei. Leának csak az apja volt zsidó, csehországi származású, az anyja orosz volt. Az apa az új tartui zsidó te-

metőben volt eltemetve, más azonos nevű rokonok mellé, akik mind az 1880-as években Rigából Tartuba érkezett ősapától származtak. Az ősapa is ott feküdt mellettük. Lavran eljárt Leával az apja sírját gondozni, és egyik-másik alkalommal mikulásvirágot is vitt a Kafkák ősatyja, Abraham sírjára. A háború előtt Lea apja a tartui tésztagyár igazgatója volt, a háború elején gyalog menekült el a városból, háttal előrefelé, nehogy valaki hátba lője. Oroszországba szökött, ahol belépett a Vörös Hadseregbe. Lea anyja az orosz temetőben volt eltemetve. Lavran albérlő volt Lea Kafka lakásában. A lakás a háború előtt zsidóké volt, akik közül néhányan később Izraelbe távoztak. A háromszobás lakásból Lavrané volt a legkisebb, egész kicsi fülke. A háború előtti időkben a zsidók cselédje lakott itt. Az egyébként is szűkös teret még szűkebbé tették a fal mellett kétoldalt elhelyezett könyvespolcok, nagyrészt orosz művekkel teli – Nagy Szovjet Enciklopédia, regények, útikönyvek és verseskötetek, valamint több orosz, német és észt nyelvű könyv az orvostudomány különféle ágazatairól. A szoba ablakában a magas ablakpárkány felett kilátás nyílt a ház kicsit piszkos, kormos hátsó udvarára, és az alacsonyabb házak fölött Tartu régi főutcájának házfalaira. A könyvespolcokon kívül még egy íróasztal, egy szék és egy kinyitható fotelágy volt a szobában. Ha az ágy le volt nyitva, nem lehetett leülni az íróasztal mellé, annyira szorosan helyezkedtek el a bútorok, hogy az ágy széle épp az asztalfiókot súrolta. Lea a születésnapján bort szolgált föl, meg vodkát, krumplisalátát, disznóhúst (a zsidók hagyományosan nem esznek disznóhúst, de mivel Lea anyai ágon orosz volt, nem tartotta az előírásokat, és láthatólag a vendégei sem voltak annyira valóságosak, hogy kövessék azokat) savanyú káposztával és sült krumplival, meg kalácsot. A vendégek orvosok voltak, ahogyan Lea is. Velük volt két lányuk, az idősebbik nyolc, a fiatalabb öt éves. A szülők a nagyobbik lány tánc iránti rajongásáról beszéltek. „Még baletina lesz nekünk belőle!” – mondták oroszul.

A nappaliban egy zongora állt, bár Lea Kafka, aki a szülei halála óta egyedül élt, nem

tudott rajta játszani. Egy rendes, nagy asztal is volt ott, amely körül a vendégek kényelmesen elfértek a székeken. Az étkezés véget ért, a felnőttek még ottmaradtak az asztalnál, társalogtak és felest ittak. Lavran, akit szintén meghívtak a vendégségbe, hallgatta orosz csevegésüket, és nagy ritkán közbe is szólt valamit. Evés után bement a szobájába, hogy magában legyen, és összegezze a hallottakat. A nappaliban az asztal közelében, a szobaajtó melletti ágy szélén, ahol éjszakánként Lea aludt, ott ült az idősebbik lány, és csak úgy áradt belőle az orosz nyelvű szavak csobogása. Lavran a székén ült és érdeklődve, de némán hallgatta. A lány a balettről beszélt, arról, hogy be szeretne kerülni a balettiskolába, balerinává akar válni és táncolni. Kerekdeden mondta, egyáltalán nem volt balerina-külsejű. Bájos fekete haja volt, gömbölyű keze és arca. Izgatottan beszélt, bár a testalkatát figyelembe véve úgy tűnt, kicsit szégyelli is ezt az izgatottságot.

Közvetlenül a nappali bejárata mellett nyitva állt Lavran szobájának ajtaja. A fiatalabbik testvér már egy ideje nyugtalannak tűnt a nővére irányuló figyelem miatt. A kislány most bement Lavranhoz. Mikor a fiú odament megnézni, ott állt a fotelágyon papucsban, és trappolt. Persze neki mint a kisebbnek szerényebb beszélőkéje volt, ráadásul az orrán és a homlokán csúnya ragtapaszok éktelenkedtek, így nem tudhatta másképp lekötni a fiú figyelmét. A kislány táncmozdulatokat tett a fotelágyon, majd kinyújtózott, és ott helyben fejenállást mutatott be. Lemászott a padlóra, hanyatt feküdt, és, egyenesen Lavran lábai előtt, hídba emelkedett, úgy, hogy kilátszott az alsóneműje. Az ifjú, akinek az előadás szólt, szelíd és zavart érdeklődéssel nézte. Az idősebbik nővér fészkelődni kezdett, és ő is bejött Lavranhoz. Látta, mit csinál a húga, ő is hanyatt feküdt és hídba emelte magát, s ugyanúgy megmutatta az alsóneműjét. Lavran csak annyira nézte a csintalan gyereket, amennyire illendőnek tűnt. Mitől kellett volna feszengenie, ha ők nem feszélyezték? A felnőttek ugyanúgy beszélgettek a nappaliban, mint addig. Az idősebb nővér a testgyakorlatok mellé kedvesen csicseregni kezdett.

Lavran hallgatta. A fiatalabb lány móríkálta magát, látszott a tekintetén, hogy elhatározta, lepipálja a nővérét. Egy mozdulattal fölrántotta csinos csipkés szoknyáját, már korábban is lecsúszott harisnyáját lehúzta a térdéig, és néhány további gyors mozdulat nyomán Lavran meglátta az altestét, a combjait és a csupasz fenekét, a bugyija a csípőjére került. A kislány feltárulkozott előtte. Épp ebben a pillanatban jelent meg a gyerekek anyja az ajtóban, és a kislány odakacsázott az anyjához, aki azon nyomban gondjaiba vette, visszahúzta a harisnyát a lábaira, és visszavitte a nappaliba, ahol a vendégek az induláshoz készülődtek. A nagyobbik lány az anyja után ment. Senki nem tulajdonított túl nagy jelentőséget az esetnek, ilyesmi, hogy egy kislány mutogatja magát egy fiatalembernek, gyakran megesik a gyerekekkel.

Lavranban mégis nyomot hagyott az eset, méghozzá igen erős nyomot. A történetet úgy őrizte meg magában, mint mindannak az ellentétét, amit a többi esete során tapasztalt a női nem egyéb képviselőivel, sok más zsidó nővel. Fiatal és középkorú férfiként Lavran sok nőbe volt szerelmes, sok felnőtt zsidó asszonyt szeretett és közeledett hozzájuk, de soha egyikük sem tárta föl magát előtte. Hogy szerette volna, ha egy felnőtt zsidó nő a csípőjéig lehúzza előtte a nadrágját! Mennyire akarta volna, hogy két nagykorú, számára kedves zsidó nő az alsóneműje megmutatásában és saját maga lemeztelenítésében vettélkedjen az orra előtt! Talán a tévedéseiben rejtett a hiba, abban, hogy nem a megfelelő nőket választotta? Nem tudható.

✱

Teltek az évek, és Lavran angoltanárként munkába állt a szülőhelyéhez közeli vidéki iskolában. A másik angoltanár egy New Hampshire-ből származó amerikai volt, egy harmincas éveiben járó nő, aki New Yorkban született. A nőt Carolnak hívták. Lavran később azt találta az interneten, hogy egy, a tanárnőével azonos vezetéknevű férfi, valószínűleg a nő rokona, rabbi volt, noha maga a nő nem volt vallásos.

✱

Nem sokkal a nő érkezése után Lavrannal biciklizni mentek és kocogni az országúton, mind a kétszer fehér edzőcipőben. Az amerikai nő többnyire pár lépéssel hátrébb futott, és Lavran élénken érzékelte a kemény, életleli női testet, amely az övével éppen egy ritmusban hullámozott; érezte jól kivehető melegségét, minden apró rezdülésével együtt. A futást követően, miután lezuhanyozott, Lavran a nő konyhájában ült és ebédelt. A nő járkált, a kezében ruhacsipesz, a tűzhelyen egy tálban a mosnivaló (mosógépe még nem volt), és cigarettát sodort. Egy kis idő múlva Lavrannak mosdóra kellett mennie. A vécé a fürdőszobában volt, a radiátor csövéről ott lógtak a száradni kitett sötétkék alsóneműk. Lavran régebben a szárítókötélen, vagy valahol a szekrény egyik fiókjában látta az apja összehajtogatatlan alsónadrágjait. A nő alsóneműjében valami az apja alsóira emlékeztette. Nem a szaguk – azt nem érezte –, csak az, hogy milyen kopottak, viseltesek voltak. Ráadásul a szabásuk is egészen férfiasnak tűnt. Volt bennük valami kihívó, durva, nyers – semmi könnyedség, semmi kecses elgondolás, ahogy azt a női alsóneműtől várhatnánk. De már attól izgatóan hatottak, hogy Carol viselte őket. Lavran boldogan belefúrta az orrát a bugyikba, szagolgatta, csókolgatta, a nyaka köré tekerte őket. A mosdóból távozóban eszébe jutott, a nő aligha örülne annak, hogy vécézés közben ott látta lógni az alsóneműit.

A konyhaasztalnál Carol fényképeket mutogatott neki a családjáról. Lavran a fekete hajú, középkorú nőt nézte, aki vizslató tekintettel, állát a kezén pihentetve, valahol egy kert zöldjében üldögélt. Ő volt Carol nővére. A tanárnő a fűvön hasalt, arcán édes, öntudatos mosollyal. A nő mellett még egy nagydarab, nem csupán testes, de kifejezetten tagbaszakadt, fekete szakállas férfi állt. Az egyik képen a férfi mellett a fűvön papírra írt jelmondat látszott: „Éljen Észtország! Lettország és Litvánia a lúzereknek való.” Egy másik képen a férfi Carol mellett ült a szobában egy kanapén, és hátulról átkarolta őt,

a nő arcán enyhe kelletlenség tükröződött. Megint egy másik képen a férfi a két, négyöt év körüli kislányával látszott, és úgy néztek ki, mint a kurd katonák az öbölháborús képeken. Carol azt mondta, a képek a bátyja kerti partiján készültek, amit az ő észtországi utazása alkalmából rendeztek, a férfi pedig a bátyja. Lavran összeszedte a bátorságát, és óvatosan megkérdezte, milyen nemzetiségű a rokonsága. „Kik voltak az ősei?” A nő lélegzetet vett, és azt mondta: „Mindegyikük zsidó.” Lavran úgy érezte, mintha könnyű áramütés érte volna. Elnézve a nő fekete haját, egyenes orrát és barnás bőrét, azt gondolta, hogy indián ősöktől származhat, egy munkatársuk szerint néger, és utóbb Lavran arra is gondolt, hogy talán kurd.

*

Lavran télen három fényképet ajándékozott magáról az amerikai nőnek, amelyeken mutatós testtartásban díszelgett. A zsidó fényünnepre, a hanukára (a karácsonyi ajándékokat általában ekkor adták) egy angol nyelvű, kemény borítójú, *Készítsünk salátát* című könyvet adott neki. A nő, akárcsak az iskola összes többi tanárának, neki is egy cukorkát ajándékozott, és azt mondta, kínosan érzi magát előtte a szerény ajándéka miatt. Elmesélte, hogy bár zsidó származású, a családjában karácsonykor mindig karácsonyfát állítottak. Tavasszal Lavran az otthoni virágágyásából nyolc szál nárciszt vitt neki. „Milyen alkalomból?” – kérdezte a nő, amikor átvette őket a lakása ajtajában. „Mert érdekel a személyiséged”, felelte a férfi. Fél órával később ismét találkoztak az iskolában (ami nem esett túl messzire a nő otthonától). „Rosszul fogalmaztam” – mondta Lavran –, „nem csak azért ajándékoztam neked azokat a virágokat, mert érdekel a személyiséged, hanem azért is, mert érdekel mint nő.” A zsidó nő, aki a számítógépteremben ült egy gépnél, kattintott néhányat az egérrel, sóhajtott, majd azt mondta: „Hányszor kell még értésedre adnom, hogy engem nem érdekel, hogy érdekellek mint nő?” „Tudom – felelte Lavran feldúltan. – Egyszerűen csak nem tudok mit tenni, ha nem enyhül az érdeklődésem.”

Mikor már jobban benne jártak a tavaszban, a férfi ismét kocogni hívta a nőt. Carol nemet mondott. „Az egyik oka, hogy nem jövek veled futni – mondta –, az, hogy szeretném a viszonyunkat megtartani a munkatársak szintjén.” Néhány nappal később Lavran becsöngetett az ajtaján, s amikor a nő kinyitotta, azt mondta, lazacot hozott neki. Tudta, hogy Carol kedvenc étele a lazac. Carol elmosolyodott, nekidőlt az ajtófélfának, és azt mondta, már van lazac a hűtőjében, akár hiszi, akár nem.

*

Másnap összefutott Carollal az iskolatitkár irodájában. Angol munkafüzeteket kellett rendelnie egy tallinni könyvtárból. Ketten maradtak az épületben, csak az iskola sofőrje ült még a könyvtárban, a könyvtárost helyettesítette. Carol izgatott volt, hamarosan indulnia kellett Tartuba az Amerikai Tanárok Központjába. Úgy tervezte, már csak egyetlen napra, az iskolai évváró ünnepélyre tér vissza, mielőtt visszautazik Amerikába. Hamarosan újra találkozik a tartui ismerőseivel, akiket egy éve nem látott. Lavrannak úgy tűnt, Carol már teljesen kitörölte őt a gondolataiból – legalább őszig. Próbálta elképzelni, mit csinál a nő nyáron Amerikában, és bár nem tudott erről semmit – csak egy szórólapot látott a tanári szoba asztalán a nő sógorának New Yorkban nyíló kiállításáról –, a gondolataiba beférkőzött a féltékenységgel. Szemei előtt megjelent a kép, amint Carol egy szenvedélyes nyarat tölt Amerikában valami széles vállú amerikai férfi társaságában. Ahogy a nő elindult kifelé a szobából, és szorosán összecsukta a táskáját, amelybe a füzetét tette, Lavran odament hozzá, az arcán megrendült kifejezéssel és elcsukló, szinte remegő hangon azt mondta: „Mielőtt elmész” – és széttárta a karjait, pár lépéssel közelebb ment és megpróbálta megölelni a nőt. A zsidó nő felkiáltott, gyorsan fölemelte a kezét, Lavran karját lefogva védte magát – a férfi csak a csuklóját tudta megfogni –, és sikítva azt kiáltotta: „Tartsd tőlem távol magad!” „Rendben van – visszakozott gyorsan.”

san Lavran. Legyűrte felháborodását, és kész volt visszavonulót fújni. – Rendben van. Nyugalom. Nem is tudod, egyáltalán mire gondoltam.” „Nem érdekel, mit gondoltál – kiáltotta a nő. – Amikor azt mondtam, nem, azt is gondoltam, hogy nem.” Elindult kifelé, az arcán ingerült, baljósan határozott arcki-fejezéssel.

Pár nappal később az iskolaigazgató behívta magához Lavrant. Azt mondta, az amerikai nő megfenyegette az iskolát, hogy bírósághoz fordul a férfi viselkedése miatt, vagy saját maga távozik az intézményből. Az igazgató azt kérte Lavrantól, hogy az évzáró ünnepségen egy lépéssel se közelítsen a nőhöz. Lavran nem ereszkedett vitába. Az évzárón távolabbról nézte Carolt, a piros ruhába bújtatott testét. A nő, amikor észrevette Lavrant,

kelletlenül megtorpant, fekete haja meglebent, majd összeszedte magát és leült a helyére, majdnem egyenesen Lavran elé. A nő mellei a piros ruha alatt jobban kidomborodtak és nagyobbak tűntek, mint a tanórákon. A Lavran mellett ülő orosz tanárnő véletlenül megérintette az amerikai vállát, és sietve bocsánatot kért. A nő összeresztett, hátrafordult és a szeme sarkából a férfira nézett, az arca profilból az egyiptomi sírkamrák dombormű-figuráira hasonlított, majd résnyire kinyitotta a száját, s az arcára visolygó, vagy, ahogy a férfinak tűnt, undorral teli kifejezést öltött. Az évzárót követő tanári ünnepségen Lavran nem vett részt.

Lavran ezen a nyáron döntötte el, hogy körülméletelteti magát. Az interneten elolvasott néhány cikket, amelyekben számos körülméletelési módot ismertettek. E leírások olvasása egyértelműen erotikus örömmel töltötte el. Az, hogy valójában mit és mennyit vágnak le, nem derült ki világosan a cikkekből. Mikor Lavran odatelefonált egy tallinni kórházba és megkérdezte, hajlandók lennének-e „egy felnőtt zsidó férfi körülméletelésére”, egy másik kórház számát adták meg neki. Végül kapcsolatba lépett egy orvossal, aki beleegyezett, hogy elvégzi a műtétet. Lavran elment a zsinagógába, zsidókkal és a hitközségi elöljáróval találkozott. A zsinagógában, egy dohos levegőjű szobában beszélgettek. Lavran ekkor előállt a körülméletelése ügyével. Az elöljáró először kicsit megdöbben (eddig a zsidó kultúráról folyt a szó), majd elmagyarázta, hogy csak a szélét vágják le. „Könnyebb lesz a vizelés, és a hölgyeknek is kellemesebb” – mondta. Ezután Lavran megmutatta a hitközség vezetőjének a zsidó folklór enciklopédiáját, amelyet előzőleg vásárolt. „Hol adták ki ezt?” – érdeklődött az elöljáró. Kiderült, hogy Szingapúrban.

*

Lavran tudta, hogy vannak olyanok is, akik az előbőr szükülete miatt metéltetik körül magukat. A grúz vezetéknevű, vörös hajjú, középkorú doktornőnek mindenesetre ezzel az indokkal állt elő, hogy az orvos nehogy

eltíltsa az operációtól. Azt mondta, egészségügyi, szexuális és rituális okokból metélteti körül magát.

Lavran augusztusban, miközben az Amerikában lévő zsidó nőre gondolt, angol nyelvű verseket írt, melyekben a körülmetélés jelenéséről, a Tóráról és Isten szeretetéről elmélkedett. Egymagában költött, lassú lépésekkel sétált a szülei vidéki háza körül, a földek között az erdőbe vezető köves úton. Megjegyezte és később leírta a gondolatait.

Közeledett a tanév kezdete, az amerikai visszatért szülőhazájából, s egy nap Lavran összetalálkozott vele az iskolában. Kettesben voltak a nyelvtanárok szobájában, Lavran válaszolgatott a nőnek, de kerülte a tekintetét. Úgy érezte, csak így, fizikailag tudja magát távol tartani tőle. A nőnek hamarosan föltűnt a dolog. „Többé nem is nézel a szemembe?” – kérdezte halkán.

A kétemeletes ház alsó szintjének egyik részén, ahol a férfi lakott, egy önkormányzati iroda és egy orvosi rendelő is volt, az idősek otthona tőszomszédságában. Egy nap az órák szünetében Lavran bement oda, hogy beutalót kérjen az orvostól a tallinni körülmetélési műtéthez. Saját tanítványai társágában várakozott a rendelő előszobájában, akik köhögésre vagy lázra hivatkozva orvosi igazolásért jöttek. Mikor a nővér behívta a rendelőbe, az orvos ráírta a leletére, hogy fitymaszűkület, majd elmesélte, hogy a kisfián is elvégezték ezt a műtétet ötéves korában. Lavran ismerte a fiút. A nővér és az orvos egymás közt cseverésztek, és kisvártatva feltűnt Lavrannak, hogy vélhetően intim kapcsolat van köztük.

Lavrant félelem gyötörte, hogy ha kiderül, hogy nem zsidó, nem fogják körülmetélni. Ebből kifolyólag némi tétovázás után maga látott neki az operációnak. Szokása volt naponta többször, de legalább reggelente, az órái kezdete előtt lezuhanyozni – és ott, a zuhany alatt elkezdte magát zsillett-pengével körülmetélni. Több csomag zsillett-pengét vásárolt. Nem tudta biztosan, az előbőrnek mekkora részét kell eltávolítani, és pontosan mi ez az előbőr, de úgy gondolta, a körülmetélés mindenképpen a pénisz körbevágását

jelenti. Így hát fokozatosan, kisebb darabonként elkezdte levágni a pénisze csúcsa körül szabadon lifegő bőrt. Hamarosan az egész zuhanytálca piros volt a kiömlő vértől. Lavran bement az iskolába, a lábai között még mindig vérzett, és óra közben érezte a nadrágijából áradó vér szagát. Ezután minden nap lenyisszentett még egy kicsit.

Egyik nap a városban, az apja cégének irodájából fölhívta az amerikaiit. „Szia! Most már tényleg, fizikailag körül vagyok metélve – mondta Lavran. – Zsillett-pengével csináltam.” „Minden rendben veled?” – kérdezte rémülten a nő. „Igeen – felelte Lavran elnyújtott hangon. – Nem is volt olyan fájdalmas.” Mint később kiderült, a tanárnő ezek után rögtön fölhívta az Amerikai Tanárok Központját Rigában, és elmondta, hogy a kollégája körülmetélte magát. A központból telefonáltak az iskola igazgatójának, aki fölhívta a tankörvezetőt, a tankörvezető pedig telefonált Lavran szüleinek, és arról érdeklődött, mi zajlik a fiuk fejében.

Lavran telefonhívása egyenesen az amerikai távozásához vezetett. Pár órát még megtartott az iskolában, azután Rigába utazott. Csupán egyetlen csütörtöki napra tért vissza, majd visszament Amerikába. Lavran végleges körülmetélési operációja a tallinni kórházban épp azon a csütörtökön volt esedékes, amikor a tanárnő utoljára járt az iskolában. Lavran nem sokat tétovázott. A körülmetélés előbbre való volt annál, hogy lássa Carolt. Évekkel később, a Carrollal töltött utolsó pillanatokat fölidézve megbánta ezt a választását. Bárcsak még egyszer, utoljára láthatta volna őt!

Bár a nő eltűnt az életéből, a szokásai ottmaradtak Lavrannal. Valamikor, épp csak miután megismerte őt, a nő filteres teát ivott az iskolai ebédlőben, anélkül hogy kivette volna a filtert a vízből. Lavran figyelmeztette, hogy túl erős lesz a tea. „Nem, a filter egy idő után nem ad ki magából többet” – válaszolta Carol, és megnyalta mézédés ajkait, miközben Lavran joghurtot kanalazott a dobozból. Így hát Lavran is elkezdte Carol módjára készíteni a teát. Megismerkedésük idején, és még másfél évvel később is, sok

mindent úgy csinált, mint Carol; úgy hordta a táskáját, mint ő, az ő módjára hajolt vagy guggolt le, hogy kivegye a tanszereket vagy a személyes tárgyait; rengeteg *Bonaqua* ásványvizet ivott, éppúgy, mint Carol – Lavran a legkisebb mozdulatait is utánozta; a nő és az ő módjára való létezés érzése bekerült a húsába és a csontjaiba. Másfél évvel Carol távozása után elkezdett mindent szándékosan másképp csinálni, hogy a zsidó nő hatásától és elvesztésétől – mivel Lavran veszteségként élte meg, hogy a nő megtagadta vele a romantikus kapcsolatot – szabaddá váljon, és kitörölje őt az emlékezetéből. Valahányszor Lavran kivette a filtert a teából, és valójában már egy pillanattal előbb is, mikor a filterért nyúlt, hogy a vízbe tegye, fölrémlt előtte Carol, és arra gondolt, hogy nem úgy csinálja, mint ő, hogy nem hat rá többé, és ez a maga módján jó, örömteli érzéssel töltötte el. Bár Carolhoz hasonlóan futni, úgy, ahogyan ő futott mellette, igazán jó érzés volt; Lavran még két évvel Carol távozása után is ugyanazokra az utcákra, futópályákra vagy erdei utakra járt kocogni, a futás ritmusára hullámozó tagjait, könyökénél behajlított kezét olyan lezser könnyedséggel tartotta maga elé, ahogy azt a nőnél látta.

A képzeletében Carol arcát látta félprofilból Tallinn utcáin, mintegy öt méterre maga előtt, jobbjával közel a férfihoz, éppen úgy, ahogy az osztály előtt állt a katedrán, amikor Lavran a terem ajtajából nézte. Szabadon leomló haja körbefogta elgondolkodó, megrengő, éber tekintetű keskeny arcát, karcsú lábai kecses vonalban záródtak össze a fekete nadrágban, kis híján mint egy szecessziós tusrajzon. Lavran látta maga előtt a saját tanyasi, faragatlan, zömök alakját, széles arcát és széles altestét, és tökéletes, felülmúlhatatlan összhangban érezte magát ezzel a zsidó nővel. Tudta, hogy a valóságban soha többé nem látja őt. Lassanként, napról napra, a nő emléke halványulni kezdett. Néha még viszatért, amikor Tallinn utcáin járva megpillantott a tömegben egy sötét női arcot, amelyik olyan sötét volt, mint a fájdalomtól és szenvedéstől csillogó szemű megváltó arca.

Négy évvel az amerikaival töltött napok után Lavran darált hússal töltött tortillákat készített Reettel. Nem adatott meg neki, hogy találkozzon a zsidó nővel, aki marhahúst vásárol neki és vele együtt elkészíti azt. Arra sem adatott ereje, hogy megírja a nagy művet, amellyel befogadást nyerhet az irodalomba. De megadatott neki, hogy találkozzon Reettel, az alacsony, néha kedvesen bandzsító észt nővel, akivel a zsidó nagyünnep idején Mexikó, a szomorúság hazájának fogásait készítették el.

Egy őszi reggelen hat órakor kiment a szülei vidéki házának kertjébe. Előző nap végig zuhogott az eső. De most tisztább volt az ég, fújt a szél, és Lavran arra gondolt, ez a szabadság szele, amely letépi a fákról a leveleket, fölforgatja a felhőket, eloszlat minden csalóka árnyképet és bánatot. Frank Sinatra dalára gondolt, az *Autumn in New York*-ra. A szavakra, hogy az ősz New Yorkban gyakran új szerelmek ígéretét hozza magával, és ez gyakran fájdalommal keveredik. Lavran emlékezett rá, amikor magnóról hallgatták ezt a dalt a tanári szobában, fölidézte, milyen kelletlenül nézte őt Carol az asztal fölött, az arca világosabb volt, mint általában, majd-hogynem északi arc. És Lavran fülét ekkor a csöpp kis Reet hangja ütötte meg, akivel a mexikói vacsorát készíti és kívülről kiabál neki: „Elég ebből az örökös búslakodásból! Itt vagyok neked én, akivel vacsorát főzhetsz! Itt van a tortilla, a taco, a guacamole-szós és a salsa mexicana! Itt az anyád, aki ezeket idehozta! A mexikói lét fájdalom, *dolor*, de a mi létünk nem az! Kinn állsz a szélben egy szál alsóneműben, ez a szél a szabadság szele! Hallgasd, ahogy csipognak a madarak az ágakon! Hallgasd a gólyák távoli hangját a földeken! Nézz le a földre!”

Szimchát Tóra ünnepén Lavran újból elment a zsinagógába.

BALÁZS Anna fordítása